

Sygn. akt III AUz 337/17

POSTANOWIENIE

Dnia 18 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Daria Stanek (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 18 października 2017 r. w Gdańsku

na posiedzeniu niejawnym

w sprawie (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku – VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 marca 2017 r., sygn. akt VII U 994/17

zażalenia (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku – VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 sierpnia 2017 r., sygn. akt VII U 994/17

postanawia:

oddalić zażalenie.

SSA Daria Stanek

Sygn. akt III AUz 337/17

UZASADNIENIE

W apelacji wywiedzionej przez (...) Sp. z o.o. od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 29 marca 2017 r. Spółka zawarła wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, w tym od opłaty od apelacji wskazując, że nie ma środków na jej uiszczenie

z powodu trudnej sytuacji finansowej. Wniosek nie został w żaden sposób uzasadniony ani poparty dowodami.

Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił wniosek, sygn. akt VII U 944/17.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd I instancji stwierdził, że wniosek skarżącego jest niezasadny, gdyż nie wykazał on braku środków na uiszczenie opłaty podstawowej od apelacji.

Zgodnie z art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U z 2005r. Nr 167, poz. 1398 z zm.) Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.

Zgodnie z obowiązującym prawem postępowanie sądowe w sprawach cywilnych, w tym sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, wiąże się z koniecznością uiszczenia opłat sądowych. Zasada jest zatem, iż strona która podejmuje czynności procesowe musi liczyć się z obowiązkiem poniesienia wydatków, a uzyskanie zwolnienia od kosztów sądowych stanowi wyjątek uzasadniony szczególnymi okolicznościami, wyjątkowo ciężką sytuacją strony. Jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z dnia 18 stycznia 2013 r. w sprawie o sygnaturze akt I ACz 824/12, pomoc Państwa w postaci przyznania stronom możliwości ubiegania się o zwolnienie od obowiązku wynikającego z art. 2 ust. 2 u.k.s.s.c. jest wyrazem gwarancji praw obywatelskich wynikających z art. 45 Konstytucji RP. Zatem rozstrzygając o kosztach postępowania, sąd zobowiązany jest kierując się gwarancjami praw obywatelskich zawartymi w Konstytucji, tak ukształtować zakres obowiązków fiskalnych strony, aby umożliwić stronie dostęp do sądu. W innym orzeczeniu ten sam Sąd podkreślił, iż zwolnienie od uiszczenia kosztów sądowych następuje po dokładnej analizie aktualnej sytuacji materialnej strony, w odniesieniu do konkretnej kwoty, której obowiązek zapłaty wystąpił na danym etapie postępowania (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego Rzeszowie z dnia 12 października 2012 r. o sygnaturze akt I ACz 663/12). Sąd Okręgowy podzielił także stanowisko wyrażone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie K. vs. Polska (sygn. 71731/01), zgodnie z którym wysokość opłat sądowych, oceniona w świetle konkretnych okoliczności danej sprawy, włącznie z możliwością ich uiszczenia przez skarżącego oraz etap postępowania, na którym ograniczenie to zostało nałożone, są istotnymi czynnikami przy rozstrzygnięciu o tym, czy osoba mogła korzystać z prawa dostępu do sądu i jej sprawa została rozpatrzona przez sąd.

Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy Sąd Okręgowy stwierdził, iż w okolicznościach sprawy brak jest podstaw do przyznania zwolnienia od kosztów sądowych. Do rozstrzygnięcia wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych niewątpliwie niezbędne są miarodajne informacje o jej kondycji finansowej i możliwościach płatniczych. Powód niewątpliwie obowiązkowi tak określonego nie sprostał. Nie wykazał bowiem, dowodami przez siebie zaoferowanymi, iż nie jest w stanie uiścić opłaty w wysokości 30 zł. Niewystarczające udokumentowanie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przez osobę prawną odnosi się do sfery dowodowej regulowanej przepisami o postępowaniu dowodowym (art. 227 – 234 k.p.c.), dlatego skutkiem zaniechania wnioskodawcy w tym zakresie jest oddalenie wniosku, nie jego zwrot (zob. orzeczenie SN z dnia 2 października 1998 r., III CZP 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 3, poz. 38).

Zażalenie na postanowienie wywiódła (...) Sp. z o.o., zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 102 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez błędne przyjęcie, iż brak jest podstaw do zwolnienia powoda od kosztów sądowych w całości;
2. naruszenie szeroko rozumianego prawa obywatela do sprawiedliwego sądu - normy zawartej w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanej w postępowaniu cywilnym;
3. naruszenie przepisu art. 6 Konwencji o ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - poprzez działanie mające na celu pozbawienie powoda prawa do obrony, a co za tym idzie prawa do sprawiedliwego postępowania.

Mając na uwadze powyższe apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia

i zwolnienie powoda od kosztów sądowych w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

W uzasadnieniu zażalenie podniesiono, że odwołująca się dokładnie opisała swoją sytuację materialną, z której jasno wynika, że nie jest w stanie uiścić nie tylko opłaty od środka zaskarżenia, ale również ponieść pozostałych - przyszłych kosztów postępowania. Wysokie koszty sądowe niniejszego postępowania mogą stanowić skuteczną barierę uniemożliwiającą skuteczną obronę przed nieuzasadnionymi roszczeniami ZUS. Jeżeli wysokość kosztów sądowych stanowi istotne ograniczenie dostępu do sądu - a tak jest

w niniejszym postępowaniu, nie tylko uprawnieniem, ale i obowiązkiem sądu staje się przyznanie stronie w zależności od okoliczności faktycznych konkretnej sprawy - całkowitego bądź częściowego zwolnienia od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych. Prawo do sądu, obejmujące także realny dostęp do sądu z punktu widzenia kosztów postępowania cywilnego, nie może być traktowane jako polityczna lub ideologiczna deklaracja. W każdym uzasadnionym przypadku, w którym koszty sądowe miałyby stanowić tamę dla sądowego rozpatrzenia sprawy, sąd jest obowiązany do takiego rozstrzygnięcia

o kosztach, które umożliwi stronie realny dostęp do sądu. Sąd bowiem nie jest przedsiębiorstwem nastawionym na zysk - kredytodawcą środków niezbędnych

dla prowadzenia sporu, a instytucją państwową, która ma obywatelom zagwarantować sprawiedliwe rozpatrywanie ich spraw.

Skarżący zaznaczył, że procedura zwalniania kosztów sądowych, osoby prawnej bądź jednostki organizacyjnej nie będącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, opiera się przede wszystkim na wykazaniu przez jednostkę, że nie jest w stanie ponieść kosztów poprzez wykazanie swojej kondycji finansowej i możliwości płatniczych. Sąd Okręgowy uznał zaś przedstawione okoliczności - wykazujące ujemny bilans - za niewystarczające do pozytywnego rozpatrzenia wniosku. Jeżeli firma ma problemy z płynnością finansową, to czy nie jest to wystarczająca przesłanka do zwolnienia od kosztów i umożliwienia - co bardzo ważne - obrony swoich praw i interesów przed jeszcze większym pogłębieniem zapaści finansowej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie (...) sp. z o.o. nie jest zasadne i nie zasługuje na uwzględnienie.

Wstępnie stwierdzić należy, że postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne. Wyjątkiem w tym zakresie są zaś regulacje zawarte w art. 100 - 104 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zm.; dalej ustawa) dotyczące zwolnienia od kosztów sądowych.

Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi w istocie pomoc państwa dla podmiotów, które z uwagi na ich trudną sytuację materialną nie mogą uiścić kosztów bez wywołania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 marca 2010 r. (II PZ 34/09, LEX nr 603836) wskazał, że opłaty sądowe stanowią rodzaj danin publicznych. Zwolnienia od ponoszenia tego rodzaju danin stanowią odstępstwo od konstytucyjnego obowiązku ich powszechnego i równego ponoszenia, wynikającego z art. 84 Konstytucji RP. Dlatego też zwolnienia mogą być stosowane w sytuacjach wyjątkowych, gdy istnieją uzasadnione powody do przerzucenia ciężaru dotyczącego danej osoby na współobywateli. Z ich bowiem środków pochodzą dochody budżetu państwa, z których pokrywa się koszty postępowania sądowego w razie zwolnienia skarżącego z obowiązku ich ponoszenia.

Przepis art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych stanowi, że Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie.

Przesłanką ww. przepisu jest wyłącznie wykazanie braku dostatecznych środków na pokrycie tych kosztów. Zawarte w art. 103 ustawy sformułowanie - jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie - należy rozumieć jako obowiązek wykazania trwałej niemożności uzyskania środków na uiszczenie kosztów sądowych (A. Zieliński, Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Komentarz, C.H. Beck, 2010). Zwolnienie przedsiębiorstwa od kosztów sądowych uzależnione jest od wykazania, że jego efektywne aktywa (gotówka, towary itp.) nie wystarczą na pokrycie kosztów (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1966 r., I CZ 53/66, LEX nr 6003).

Przypomnieć należy, że (...) Sp. z o.o. swój wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych – przy czym na obecnym etapie postępowania chodzi wyłącznie o opłatę podstawową od apelacji w kwocie 30 zł – motywowała złą sytuacją finansową. Stwierdzić jednak należy, że Spółka w żaden sposób nie wykazała, że nie posiada dostatecznych środków na pokrycie tejże opłaty. Do rozstrzygnięcia wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych potrzebne są zaś miarodajne informacje o jej kondycji finansowej i możliwościach płatniczych. Wnioskodawca winien więc zaferować odpowiednie dowody.

Jedyną okolicznością faktyczną dotyczącą sytuacji finansowej spółki wynikającą z analizy akt sprawy jest – kwestionowana zresztą przez spółkę – okoliczność zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek względem ZUS na kwotę wynoszącą, wraz z odsetkami naliczonymi na dzień wydania zaskarżonej decyzji, 143.958.33 zł. Choć jest to kwota relatywnie wysoka, w braku jakiegokolwiek innego materiału dowodowego, nie sposób jednak uznać, że Spółka nie posiada jakichkolwiek aktywów wystarczających na pokrycie opłaty podstawowej od apelacji w wysokości 30 zł i że w sposób trwały utraciła możliwość pozyskania środków na jej uiszczenie. Spółka nie podjęła nawet próby wykazania przedmiotowej okoliczności, a samo stwierdzenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku dla prowadzenia i utrzymywania działalności, nie może zostać uznane za wystarczające dla uzyskania zwolnienia od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych. Nie znajduje potwierdzenia podnoszona w zażaleniu okoliczność dokładnego opisanego sytuacji materialnej odwołującej Spółki. Opisu takiego nie zawiera żadne z wniesionych przez Spółkę pism procesowych. Jak już wyżej wskazano Spółka nie przedstawiła także żadnych dowodów na poparcie twierdzenia o braku możliwości uiszczenia opłaty podstawowej od apelacji.

Niezależnie od powyższego - choć wobec niewykazania, że spółka nie dysponuje środkami na uiszczenie kosztów sądowych, ma to znaczenie drugorzędne - wskazać można, że każdy podmiot gospodarczy prowadząc działalność gospodarczą w sposób racjonalny winien zabezpieczyć odpowiednie środki na pokrycie wydatków związanych z działalnością prowadzonego przedsiębiorstwa, w tym wydatków związanych z ewentualnym postępowaniem sądowym. Zważyć należy, że konieczność ponoszenia opłat związanych z postępowaniem sądowym mieści się w granicach normalnego ryzyka gospodarczego, z którym strona pozwana powinna się liczyć i uwzględniać go w swoim planie finansowym. Obowiązek uiszczenia kosztów sądowych nie może być bowiem traktowany jako mający charakter drugorzędny, zaspokajany dopiero wówczas, gdy strona posiada zbędne, nie przeznaczone na inne cele środki.

Należy przy tym zaznaczyć, że profesjonalny charakter działalności gospodarczej i związane z tym ryzyko nie noszą za sobą konieczności znajomości wszystkich norm prawnych, wiąże się z tym jednak nierozdzielnie ryzyko wytaczania powództw lub bycia pozywanym. Dlatego też, jak wspomniano powyżej, na podmiocie prowadzącym działalność gospodarczą spoczywa m.in. powinność odpowiedniego gospodarowania środkami finansowymi, biorąc pod uwagę wszystkie aspekty obrotu gospodarczego. Planowanie wydatków bez uwzględnienia powyższej zasady jest naruszeniem równoważności w traktowaniu swoich powinności finansowych. Przeciwny pogląd sankcjonowałby bowiem kredytowanie działalności gospodarczej przedsiębiorcy przez Skarb Państwa.

Odnosząc się do zarzutu skarżącego, iż postanowienie Sądu Okręgowego

w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w rzeczywistości stanowi naruszenie prawa do sądu, Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, iż nadmierna wysokość opłaty istotnie może być potraktowana w okolicznościach faktycznych konkretnej sprawy jako ograniczenie prawa do sądu (por. art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.; orzeczenie SN z dnia 11 stycznia 1995 r., III ARN 75/94, OSNAPiUS 1995, nr 9, poz. 106 oraz postanowienie SA w Gdańsku z dnia 30 listopada 1995 r., I ACz 795/95, OSA 1996, nr 1, poz. 2). Sytuacja taka ma miejsce, gdy ustanowione "bariery finansowe" nie uwzględniają równowagi między interesem państwa w pobieraniu opłat sądowych, a interesem strony w dochodzeniu roszczeń (obrony praw) w postępowaniu sądowym (por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 lipca 2005 r., sprawa P. przeciwko Polsce, Nr 39199/98, Wybór orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich 2005, nr 2, s. 75-89). Wymóg uiszczenia opłat i wydatków nie jest jednak – sam w sobie - ograniczeniem prawa do sądu.

Analizując okoliczności faktyczne niniejszej sprawy, Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, iż opłata od apelacji w kwocie 30 zł nie jest opłatą wygórowaną, szczególnie jeśli odnieść ją wartości przedmiotu sporu wynoszącej niemal 150 tys. zł. Nie sposób w konsekwencji uznać, że ogranicza ona prawo strony do sądu.

W przedstawionych powyżej okolicznościach przedmiotowej sprawy Sąd Okręgowy zasadnie przyjął zatem, że brak jest podstaw do zwolnienia odwołującej spółki od kosztów sądowych i na mocy art. 103 ustawy o kosztach a contrario oddalił wniosek.

Mając na względzie powyższe, działając na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

SSA Daria Stanek